

ΕΝΑΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΕΡΜΗΝΕΥΕΙ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΤΟΥ ΕΡΜΗΝΕΥΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Δεν είναι η πρώτη φορά που ο Κυριάκος Κατζουράκης προσφεύγει στη γραφή αντί της ζωγραφικής για να ψηλαφίσει τα του εαυτού του και τα της εποχής μας, ασφαλώς όμως είναι η πιο επίσημη και η πιο διεξοδική. Το κείμενο άλλοτε εξιστορεί, επιμένοντας στη σχέση του εσωτερικού βίου με τα εξωτερικά γεγονότα, την πολιτική και τις συνέπειές της, άλλοτε ανατρέχει σε άλλα κείμενα για να στηριχτεί κι άλλοτε αφήνεται αναρχικό και απρόβλεπτο, ισορροπώντας ανάμεσα στην πρόζα και το στίχο. Σ' αυτό το αυτοαναφορικό, βαθύτατα αποκαλυπτικό κείμενο, ο συγγραφέας μιλάει περισσότερο για τις αδυναμίες και τις ανασφάλειές του παρά για τις δυνατότητες και τις –αναμφισβήτητες– επιτυχίες του. Εκθέτοντας στο χαρτί τις πληγές του, όπως κάνει κατά καιρούς με τους πίνακές του στις γκαλερί ή στα μουσεία, εμπλουτίζει το παρόν βιβλίο με το ακαταμάχητο τεκμήριο της αυθεντικής μαρτυρίας και συγχρόνως του ντοκουμέντου μιας ολόκληρης εποχής, μιας ολόκληρης γενιάς. Ο Κατζουράκης, μέσα από τα γραπτά και τις πολύχρονες σημειώσεις που εδώ τις συγκροτεί σε μια συναρπαστική αυτοβιογραφία, μας ξεναγεί πρωτίστως στον βιωμένο του χρόνο που είναι και ο δικός μας χρόνος. Παράλληλα, μας εισάγει από μια πίσω, μια μυστική, πόρτα στο εργαστήρι του, όπου γης, από το Λονδίνο στη Θεσσαλονίκη και από τα Εξάρχεια στην Πατησίων και το ατελιέ του Μόραλη. Εκεί ακριβώς που κατοικούν τα σαρκωμένα του φαντάσματα, οι πίνακές του, εκεί που χαράζονται δρόμοι γλυκείας μνήμης που οδηγούν παντού και κυρίως μέσα, βαθιά.

Κύρια αγωνία του αφηγητή δεν είναι να θηρεύσει ύφος λογοτεχνίζοντας αλλά να απαλλαγεί από το βάρος μιας ζωής που θα μπορούσε μεν να λάμψει αλλιώς αλλά στοιχήθηκε έντιμα με τη συλλογική μοίρα, που υπέταξε τη προσωπική της ιστορία στη γενικότερη, δραματική ιστορία αυτού του τόπου. Έχω αναπτύξει αλλού και πιο αναλυτικά την άποψή μου για τον συγκεκριμένο δημιουργό, για τον ζωγράφο, τον σκηνογράφο και τον σκηνοθέτη. Εδώ απλώς, προλογίζοντας το βιβλίο του Τάξη στο χάος, θέλω να υπογραμμίσω το ρόλο που έχει παίξει ο Κυριάκος Κατζουράκης την τελευ-

ταία, σχεδόν, πεντηκονταετία (!) στη διαμόρφωση της νεοελληνικής ευαίσθησίας, της αισθητικής μας συνείδησης. Το έργο του, βαθιά χειροποίητο – κυριολεκτικά «διά χειρός», όπως συνέβαινε με τους παλιούς μάστορες –, χοϊκό και μαζί ποιητικό, εξαιρετικά υποψιασμένο αλλά όχι *sophisticated*, επιχειρηματολογεί με όλα τα μέσα ως προς τη δυναμική και τη σχεδόν ελεγειακή υποβολή της εννοηματωμένης εικόνας – ζωγραφικής ή φιλμικής, αδιάφορο – τώρα, στην εποχή ακριβώς της ραγδαίας έκπτωσης των νοητών. Το βιβλίο του υπερασπίζεται την ανάγκη να ζωγραφίζουμε – τις ιδέες, την ιστορία, τη ζωή μας, το σώμα μας στην ανθοφορία ή το μαρασμό τους, όταν εκρήγνυνται σε οργασμούς, όταν υφίστανται βασανισμούς ή όταν πεθαίνουν – και κυρίως την ανάγκη να υπερασπίζόμαστε τον πολιτισμό της εικόνας απέναντι στη βαρβαρότητα των εικόνων ανανεώνοντας τον τρόπο, την οπτική, την έκφραση, προσεταιριζόμενοι ή ανατρέποντας την παράδοση, ζώντας, τελικά, κατά τέχνη. Αυτό είναι η πιο ειλικρινής επανάσταση!

Επειδή λοιπόν ο Κατζουράκης είναι ένα βαθύτατα πολιτικό υποκείμενο, που ακόμη θρηνεί τη ματαιωμένη επανάσταση και τους νεκρούς της, που ακόμη απορεί πώς φτάσαμε ως εδώ, που ακόμη οργίζεται με την κρατική βία και την πολιτική χυδαιότητα, ουδέποτε έκανε αυτό που ονομάζουμε «στρατευμένη τέχνη». Ούτε κι όταν συμμετείχε νεαρός στην ομάδα των «5 Νέων Ρεαλιστών» την περίοδο της δικτατορίας. Κι αυτό είναι πολύ σημαντικό για την εγχώρια δημιουργία μας, όπου συχνά ο κομματικός ενθουσιασμός εκλαμβάνεται σαν ταλέντο και η *avant-garde* δεν φοβάται τις ακαδημαϊκές δάφνες ή τη γλίτσα του *lifestyle*.

Τι ζωγραφίζει, τι οπτικοποιεί ο Κατζουράκης; Μα τι άλλο από επιθυμίες, φόβους εξορκισμένους μέσω της τέχνης, όνειρα που μπερδεύουν σαν σε μεταφυσικό μεθύσι το παρελθόν με το μέλλον, την ουτοπία με την ιστορία, την οδυνηρή πραγματικότητα και τη δυνατότητα καθενός μας να διαφεύγει με οδηγό τη διαρκώς καιροφυλακτούσα, ακόμα και στην πιο όθιλα καθημερινότητα, ποίηση. Τα όνειρα του '60 συντρίβονται από μιαν γηίθια και καταστροφική δικτατορία, κι έπειτα μια λυμφατική μεταπολίτευση αντιλαμβάνεται το λαϊκισμό σαν χειραφέτηση και την κοινωνική υποκρισία σαν πρόοδο. Έτσι, υποχρεωτικά, οι νεκροί αντάρτες που συνυπάρχουν με τις φιγούρες του Πουσέν ή του Βελάσκεθ αποκοινούνται σε νυχτερινά καφενεία έως ότου να αναστηθούν στα πορτρέτα ενός μνημεια-

κού Τέμπλου-συμβόλου και να διαπλεύσουν το χρόνο ως το σήμερα μεταφέροντας ακέραια τα ερωτήματά τους, ακέραια τη μελαγχολία τους. Είναι αυτοί οι άγιοί μας, οι στερημένοι από οποιαδήποτε μεταφυσική και γι' αυτό ακόμα πιο ιεροί. Από αυτή την αρχέγονη ιλύ της ιστορίας, από τη σποδό των νεκρών θα καρπίσουν τα χείρονα και τα κρείττω, θα γίνουν τα δάκρυα λίμνη και το νερό της σύννεφο και οι υδρατμοί του κατακλυσμός.

Αυτό έτσι πάντα συμβαίνει και η τέχνη είναι η μόνη που μπορεί ουσιαστικά να καταγράψει το δράμα του χρόνου ανασυγχροτώντας και αναμορφώνοντας τη μικρή ιστορία του καθενός. Άλλιώς, μιλάμε για νοσηρούς αισθητισμούς και γηραλέες διακοσμητικότητες.

Αγαπητοί αναγνώστες, το παρόν βιβλίο είναι μελαγχολικό, κι αυτό συνιστά την κομψή του αντίσταση, την ντροπαλή του γενναιότητα, την κατακτημένη, εν τέλει, συγγραφική αρετή του. Μακριά από «λογοτεχνισμούς» ή παίγνια εντυπώσεων. Σπάνια ένας ζωγράφος επιτρέπει στους άλλους και πρωτίστως στους συναδέρφους του να δούνε το μυστικό του ατελιέ με τόση άδολη γενναιοφροσύνη όπως ο Κυριάκος. Ένας δημιουργός του κόσμου που, αν και αναπνέει τον αέρα του ευρωπαϊκού διαφωτισμού, πρωτίστως φέρει τον τόπο του σαν το μέσα του ρούχο. Κι ακόμη σπανιότερα έχουν την ευκαιρία οι προσεχτικοί αναγνώστες να διαβάσουν το χρονικό μιας εποχής ενώ αυτή ακριβώς η εποχή δεν έχει ακόμη ολοκληρώσει το άνυσμά της.

Έχουμε λοιπόν εδώ έναν ζωγράφο που επιχειρεί, ερμηνεύοντας τον κόσμο, να ερμηνεύσει τον εαυτό του. Ή, τουλάχιστον, ό,τι ερμηνεύεται και από τον κόσμο και από τον εαυτό μας.

Υ.Γ.: Η απολογία του Κατζουράκη Τάξη στο χάος έρχεται να συμπληρώσει γόνιμα τις ανάλογες αυτοβιογραφίες του Απάρτη, του Καπράλου ή του Περικλή Βυζάντιου αλλά και τον γοητευτικό Κόσμο της τέχνης στον Μεσοπόλεμο του Κώστα Ηλιάδη. Και, βέβαια, όλα τα κείμενα του Γιάννη Τσαρούχη και τα ανάλογα του Χατζηκυριάκου-Γκίκα, που είναι αυτοβιογραφικά ακόμη κι όταν καταθέτουν τις θεωρητικές απόψεις των ζωγράφων. Αυτό που τελικά μένει και στα κείμενα και στις ζωγραφικές είναι η αδιάκοπη εισβολή του παρόντος μέσα στο αχανές φρέαρ του παρελθόντος, όταν οι σκιές των κεκοιμημένων σαλεύουν αιφνίδια, με μια νευρική κίνηση του χρωστήρα από το σκοτεινό νερό προς το φως.

Μάνος Στεφανίδης